

Wazowie

KRÓLEWSKIE PASJE

W DZISIEJSZYM NUMERZE:

- POŻAR
W KOMNACIE
POD PTAKAMI
- CO NOWEGO
NA WAZOWSKIM
DWORZE?
- FRANCUZI
O POLSKIEJ
KUCHNI

Przetestuj nasze przepisy kulinarne!

PORTETY WNUCZĄT ZYGMUNTA I STAREGO I BONY ZAWDZIĘCZAMY NADWORNEMU MALARZOWI DWORU WAZÓW

Izabela Waza

Zygmunt Waza

Jan von Uther (II poł. w. XVI)

ZADANIE 1

DOPASUJ POJĘCIE DO DEFINICJI, SYMBOLIKI LUB FUNKCJI

kryza

pies

ryzy

kieł
zwierzęcia

amulet

symbol ułożenia

specjalne szelki
do nauki chodzenia

marszczony kołnierz
z cienkiej tkaniny

Fot. na okładce: *Portret Zygmunta III Wazy*, malarz nieznany, Niemcy, II poł. XVI wieku
Herb Snopek, fragment kominka w Sali pod Ptakami

GROŹNY POŻAR • STYCZEŃ 1595

Pożar, którego zarzewiem było zapalenie się sadzy w kominiku komnaty Pod Ptakami zniszczył północne skrzydło zamku i narożnik przy Kurzej Nodze. Żywiół udało się opanować dzięki pomocy Bernardynów, którzy w skórzanych wiadrach nosili wodę.

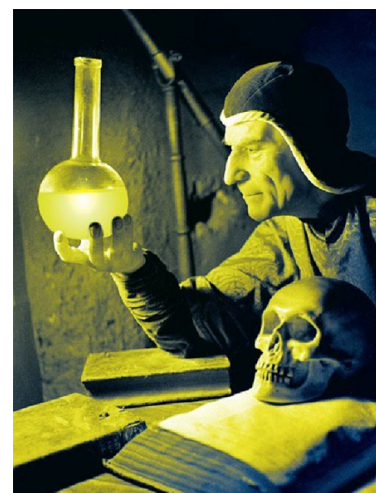
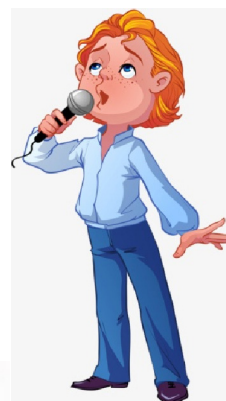
Niestety, podczas akcji ratunkowej, nie wszyscy hajducy pomagali w walce z ogniem. Jeden z nich miał już „na oku” sobolową szubę królowej Anny, ale udało się go przyłapać podczas kradzieży. Ujęto ponad 20 rabusiów na gorącym uczynku.

Najważniejsze, że odzyskano sporą część utraconych sukien, ponieważ nałożono na Żydów obowiązek, aby niczego nie kupowali, lecz przynosili na zamek. Damy dworu długo lamentowały nad utratą konfitur wiśniowych, porzeczkowych i pigwowych.

Sala pod Ptakami

ZADANIE 2 ZAKREŚL FOTOGRAFIE, KTÓRE OBRAZUJĄ PASJE KRÓLA ZYGMUNTA III WAZY

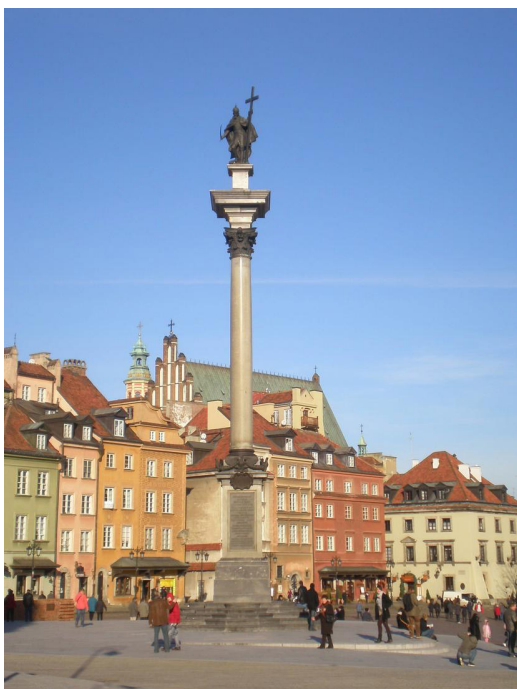

NOWA PASJA KRÓLA

Zygmunt III Waza lubił zabawy z piłką. Nie miało to jednak nic wspólnego z powszechnie znanym dziś footbolem, które to słowo pojawia się w 1349 roku w jednym z dokumentów Edwarda III króla Anglii. Sposób gry w piłkę w wykonaniu polskiego króla bardziej przypominał barwny opis gry zamieszczony u Jędrzeja Kitowicza w słynnym „Opisie obyczajów i dziejów panowania Augusta III”:

Ta piłka używana była dwojako: raz do trafienia nią w rękę[...] albo też do uderzenia o ziemię, albo łapania jej na powietrzu jak najdalej i uganiania się za nią całymi partiami.

Autor opisał też piłkę, jako *...kłębek z wełny albo pakuł, tego po wierzchu nićmi osnuty, potem skórą obszyty, albo też nićmi różnego koloru w siatkę obszyty. Niektórzy kładli w sam środek piłki chrząstkę rybią lub cielecą dla lepszej sprężystości.*

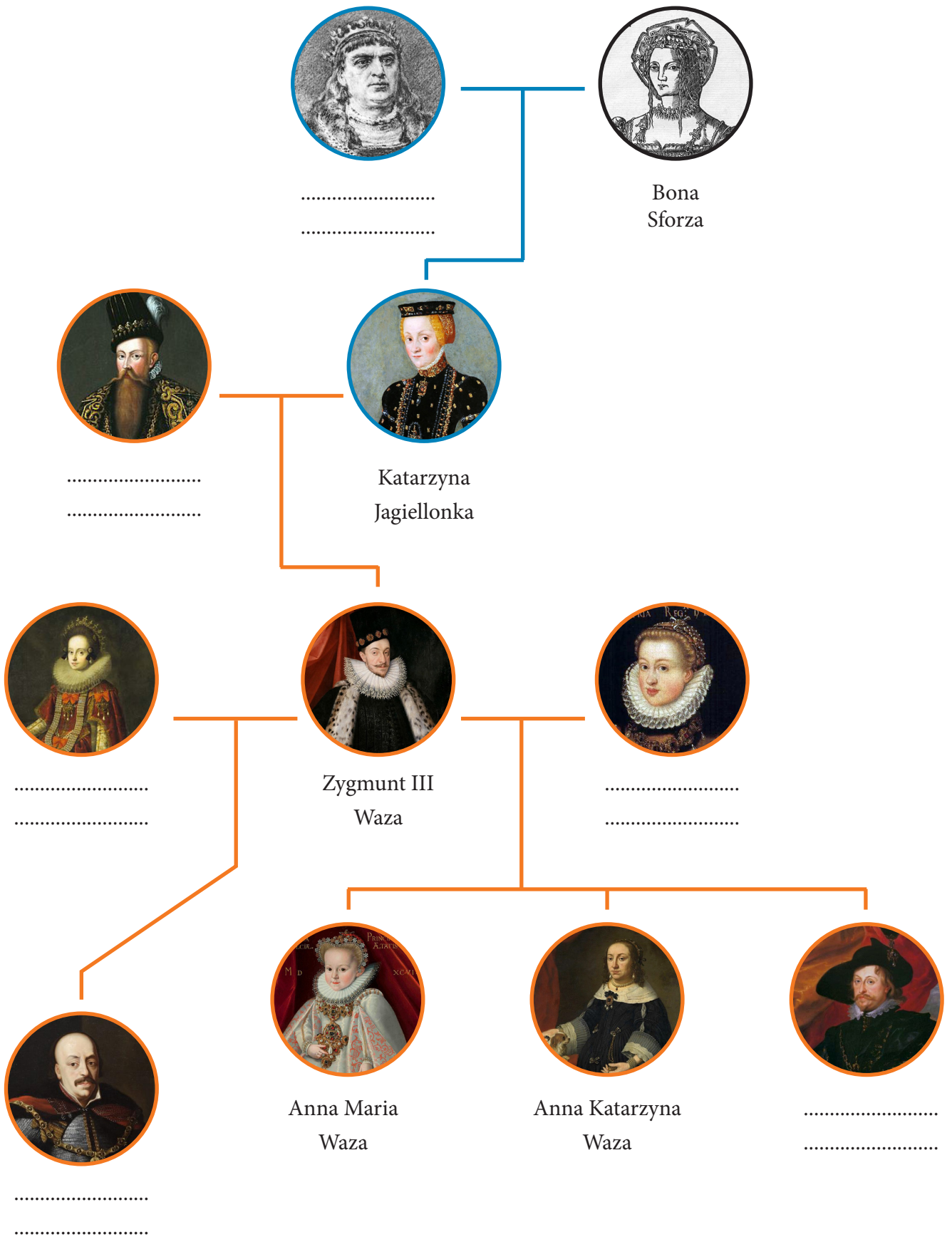
KRÓL STANĄŁ NA KOLUMNIE

Fundatorem połączonego pomnika Zygmunta III Wazy był jego syn Władysław IV. Był to pierwszy pomnik w Europie przedstawiający osobę świecką na kolumnie. Mimo kontrowersji i sporu z nuncjuszem papieskim kolumnę ustawiono na Placu Zamkowym w 1644 roku na chwałę królewskiego rodu Wazów.

ZADANIE 3

UZUPEŁNIJ FRAGMENT DRZEWA GENEALICZNEGO WAZÓW

Co na wazowskim dworze piszczy?

KONTROWERSYJNE MAMKI KRÓLEWICZA WŁADYSŁAWA ZYGMUNTA

Z powodu słabego zdrowia Anny Habsburżanki, królewicz Władysław został oddany pod opiekę mamki. Pierwszą opiekunką przyszłego króla została Szkotka. Oddanie syna królewskiego kobiecie wyznania protestanckiego spotkało się z głosami sprzeciwu urzędników królewskich. Nawet prymas Stanisław Karnkowski obawiał się, że Władysław poprzez przebywanie w otoczeniu protestanckim, znienawidzi katolicyzm.

Po śmierci królowej Anny, kolejną mamką została Urszula Meierin, niemiecka ochmistrzyni dworu, osoba wychowana w głębokiej wierze katolickiej i ciesząca się nieograniczonym zaufaniem króla. Przejmując opiekę nad dziećmi miała duży wpływ nie tylko na ich wychowanie i edukację, ale także na decyzje polityczne Zygmunta III Wazy.

Władysław IV Waza
Marcin Kober, 1596

Konstancja Austriaczka

Druga żona Zygmunta III Wazy prezentuje suknię według mody hiszpańskiej. Szerokie rękawy zwisają z ramion i sięgają do dolnego brzegu sukni. Otwarte wzdłuż wewnętrznego szwu ukazują obcisły rękaw stanika.

Konstancja Austriaczka
(malarz nieznany XVII w.)

ZADANIE 4

OKREŚL CZY ZDANIE JEST FAŁSZYWE, CZY PRAWDZIWE

Królowa Konstancja była starszą siostrą Anny Austriaczki.	prawda	falsz
Urszula Meierin była nazywana "ministrem w spódnicy".	prawda	falsz
Władysław IV był synem Zygmunta III oraz Konstancji.	prawda	falsz
W rezydencji w Golubiu Anna Wazówna założyła ogród botaniczny.	prawda	falsz
Urszula Meierin przybyła na dwór Wazów za czasów Anny Austriaczki.	prawda	falsz

Wesele roku?

ŚLUB MARYNY MNISZCHÓWNY Z CAREM DYMITREM SAMOZWAŃCEM

22 listopada 1605 roku, około południa, w Krakowie miał miejsce ślub *per procura** córki wojewody sandomierskiego Jana Mniszcha z carem moskiewskim Dymitrem I Samozwaniec.

Ceremonia odbyła się w kilku kamienicach na krakowskim Rynku**. Kamienice zostały ze sobą połączone poprzez wybite drzwi w ścianach działowych. W jednej z sal urządono kaplicę, gdzie biskup krakowski Bernard Maciejowski*** udzielił ślubu młodej parze.

Wśród zaproszonych gości znaleźli się m.in.: Klaudiusz Rangoni – nuncjusz papieski w Polsce, Afanasij Własiew – poseł carski, Zygmunt III Waza z synem Władysławem, Anna Wazówna – siostra króla.

- * *per procura* – w zastępstwie / z upoważnienia
- ** prawdopodobnie połączono dom Montelupich, Firlejów, kamienicę „Pod Jaszczurką”, kamienicę Pawła Brozika, kamienicę „Alantsowską”
- *** Bernard Maciejowski był również wujem Maryny Mniszchówny

Obraz olejny przedstawiający ślub *per procura* Marii Mniszech z Dymitrem Samozwańcem pochodzi najprawdopodobniej z I połowy XVII wieku. Obecnie znajduje się w Państwowym Muzeum Historycznym w Moskwie. Pochodzi z zamku w Wiśniowcu, który należał do rodziny Mniszech i został sprzedany w II połowie XVIII wieku. Nowy właściciel zamku podarował obraz carowi Aleksandrowi III, ten zaś przekazał go muzeum w 1885 roku

MODA WESELNA

Maryna Mniszchówna podczas swojego ślubu ubrana była w suknię altembasową, ozdobioną perłami oraz drogimi kamieniami.

Na głowie miała koronę wysadzoną „kamieniami bardzo kosztownymi od której po warkoczach długo puszczone z pereł i kamieni, splatane wisiły pasma”.

*Caryca Maryna Mniszchówna
w stroju koronacyjnym*
Szymon Boguszowicz, 1606

PREZENTY ŚLUBNE. CZY MARYNA DOSTAŁA ODKURZACZ I EKSPRES DO KAWY?

Maryna podczas uroczystości ślubnej dostała od swego męża piękne upominki. Prezenty wniósł do sali 40 dworzan moskiewskich. Caryca otrzymała między innymi:

- ✦ złoty pierścień z „ostrym wielkim diamentem”
- ✦ krzyż diamentowy ozdobiony trzema perłami, rubinowym węzłem oraz przedstawieniem Mojżesza
- ✦ pióro oprawione w złoto z trzema dużymi perłami
- ✦ diamentową broszkę zdobioną rubinami i perłami wielkości małej gruszki
- ✦ podręczne biureczko ze zdobionymi nogami
- ✦ złoty zegar wydający „obyczajem moskiewskim” dźwięki bębnów, trąb i fletów
- ✦ 640 sztuk czarnych soboli
- ✦ zwoje drogich tkanin: aksamitu, altembasu, złotogłowiu i atłasu

w którym roku urodziła się Cecylia Renata Habsburżanka:

$$2000 + 5 - 500 + 56 + 2 + 48 = \underline{\hspace{2cm}}$$

ile lat miała Cecylia Renata gdy zmarła jej matka:

$$76 + 8 - 26 - 44 - 9 = \underline{\hspace{2cm}}$$

iloma językami płynnie się posługiwała:

$$11 + 6 - 15 + 1 = \underline{\hspace{2cm}}$$

Cecylia Renata urodziła się w Grazu (Austria) w _____ r. Rodzicami przyszłej żony Władysława IV byli: arcyksiążę Ferdynand i Maria Anna Bawarska.

Gdy miała _____ lat zmarła jej mama, a wychowaniem zajęła się jej macocha Eleonora Gonzaga. Odebrała staranne wykształcenie od jezuitów, płynnie posługiwała się _____ językami. Lubiła prace gospodarcze, dobrze strzelała z broni.

Portret Cecylii Renaty
Frans Luyccx, 1639

ZDOLNY MAŁOLAT

Zygmunt Kazimierz był bardzo zdolnym królewiczem. Francuski podróżnik Le Laboureur opisywał go jako dziecko żywe, zwinne i szczupłe o sprawnym umyśle. W wieku 7 lat biegle posługiwał się językiem polskim oraz niemieckim, robił również postępy w łacinie. Zygmunt Kazimierz ubierany był w typowy strój polski, który miał podkreślić jego pozycję, jako przyszłego następcy tronu dynastii Wazów. Anegdota głosi, że królewicz oburzał się, gdy mówiono do niego w innym języku niż polski: *Jestem Polakiem, więc mów do mnie po polsku.*

Portret Zygmunta Kazimierza
Peter Danckers de Rij, 1644

CZY POSŁUSZNA HABSBURŻANKA LUBIŁA TAŃCZYĆ?

Arcyksiężna **Cecylia Renata** zastąpiła z układania choreografii tanecznych. Jedną z nich przygotowała na koronację Ferdynanda III w 1637 roku. W Polsce pełniła funkcję **głównego choreografa** dworu polskiego.

W lutym 1638 roku, w Warszawie, odbył się wyreżyserowany przez nią spektakl taneczny *L'Africa supplicante*. Wydarzenie to łączyło w sobie elementy śpiewu chóralnego, tańca z pochodniami i baletu.

Cecylia Renata, jako jedna z tancerek wystąpiła w przedstawieniu.

Cecylia Renata królowa Polski
Peter Danckerts de Rij, 1643

ŻONA DWÓCH POLSKICH WAZÓW

Ludwika Maria Gonzaga

W historii Polski królowa zapisała się jako żona dwóch przyrodnich braci z dynastii Wazów.

Po śmierci swojego pierwszego męża **Władysława IV Wazy**, poślubiła **Jana Kazimierza**.

Portret królowej Ludwiki Marii Gonzagi
przypisywany Justusowi van Egmont, XVII wiek

~~ŁOŃ~~~~SNNA~~~~OSOROŻEC~~~~SÓŁ~~~~RTON~~

HASŁO: _____

Hasło oznacza kobietę wykształconą, mądrą, czytającą, świadomą swoich walorów intelektualnych, która potrafi dyskutować i wygłaszać swoje sądy.

Była nią **Maria Ludwika Gonzaga** która otrzymała bardzo staranne wykształcenie.

Znała matematykę, studiowała sztukę budowy fortyfikacji, malarstwo oraz języki włoski i niemiecki.

Współczesny filozof tak pisał o Marii: *w młodej księżniczce łączyła się wówczas uroda z doskonałością przymiotów intelektualnych.*

Portret Marii Ludwiki Gonzagi (1611-1667),
przyszłej królowej Polski
Justus van Egmont, 1645

ATRAKCYJNE DWÓRKI LUDWIKI MARII GONZAGI?

Wraz z przyjazdem Ludwika Marii do Warszawy w mieście pojawiło się wiele urodziwych panien z jej dworu. Wywodziły się one z zubożałej francuskiej szlachty i nie miały żadnych perspektyw w swej ojczyźnie.

Polscy dworzanie nie mogli oderwać oczu od ich urody. Dwórki ubierały się tak jak królowa, czyli wedle francuskiej mody, która jak na obyczajność polską była bardzo odważna. Kobiety odkrywały szyję, ramiona oraz dekolt; nosiły biżuterię – kolczyki i naszyjniki z pereł; włosy kręciły w drobne loczki.

Wacław Potocki (autor XVII-wiecznych fraszek i literatury dworskiej) tak pisał o francuskiej modzie w Polsce:

*Całe wstyd straciły panny i matrony,
gdy na ponętę żądzły wdowy i mężatki
ukazują i piersi, i nagie łopatki.*

(W. Potocki, *Reformat z damą*, XVII w.)

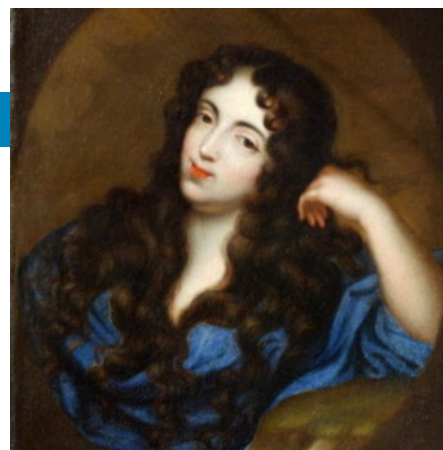

CZY LUDWIKA MARIA BYŁA SWATKĄ?

Dwórki, które przybyły do Polski z Ludwiką Marią były wydawane za mąż za polskich oraz litewskich magnatów.

Celem zaślubin francuskich panien było wzmacnianie stronnictwa profrancuskiego w Rzeczypospolitej.

Jedna z nich zostanie żoną polskiego króla Jana III Sobieskiego.

Maria Kazimiera d'Arquien

Malarz nieznan, Polska, II poł. XVII w.

SMUTNE LOSY KRÓLA JANA KAZIMIERZA

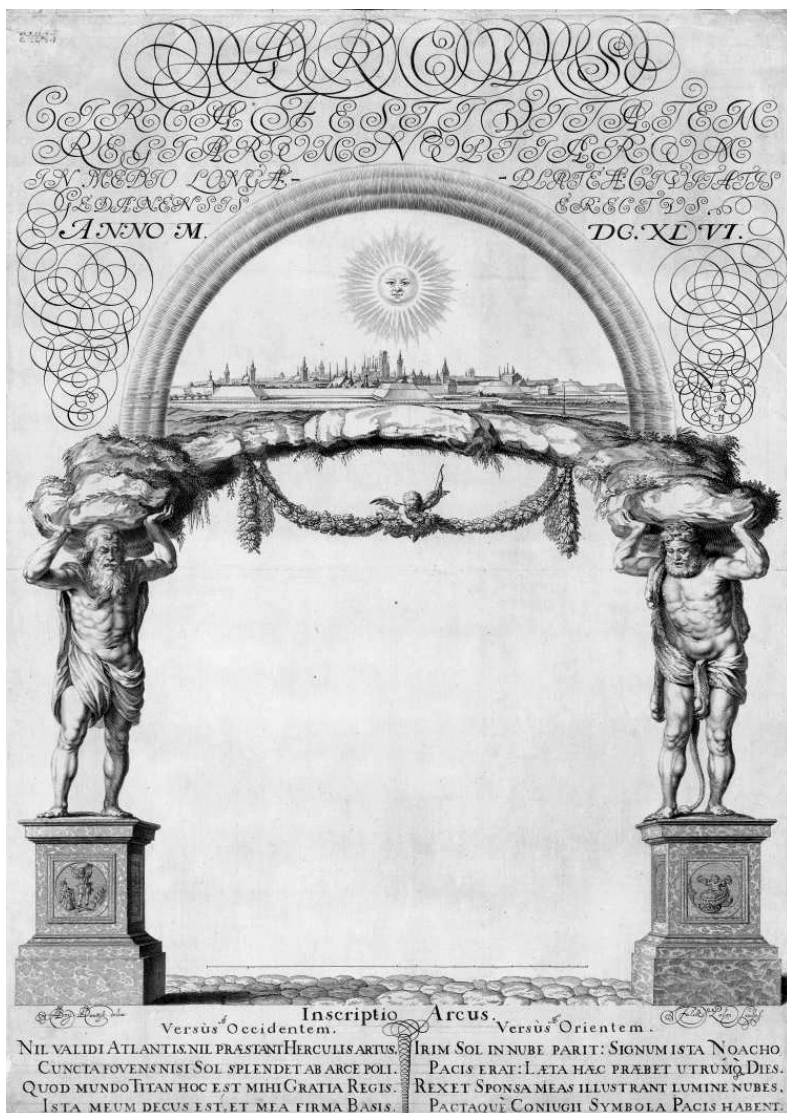
Jan Kazimierz nie czuł się odpowiedzialny za losy Polski i przekładał prywatne sprawy nad interes ojczyzny. Podczas potopu szwedzkiego król polski opuścił Kraków, a później uciekł za granicę – na Śląsk, który znajdował się pod władzą cesarską.

Chociaż Szwedów udało się wyprzeć z kraju, Rzeczpospolita była w opłakanym stanie. Reformy, które próbował przeprowadzić wraz z królową, nie przyniosły oczekiwanych skutków. Kolejne wydarzenia, wskazujące na brak zaufania do króla, a w szczególności rokosz Lubomirskiego osłabiły pozycję władcy.

Śmierć Ludwikii Marii Gonzagi przelała czarę goryczy. W 1668 roku Jan Kazimierz zrzekł się polskiego tronu.

Obraz alegoryczny przedstawiający tryumf Karola X Gustwa nad Polską i Litwą

Brama triumfalna
z Atlasem i Herkulesem
na cześć Ludwikii Marii Gonzagi
Jeremiasz Falck wg. Adolfa Boya, 1646

Podczas powitania Marii Ludwiki Gonzagi w Gdańsku wybudowano dwie bramy triumfalne.

Pierwszą wzniesiono w połowie ulicy Długiej. Na dwóch postumentach postawiono figury Atlasa (symbol talentu i rozumu) i Herkulesa (symbol pracy), które podtrzymywały panoramę Gdańska, ukazaną pod łukiem tęczy. Oba posągi przemawiały po francusku i łacinie oraz poruszały się dzięki mechanizmom, którymi sterowali ukryci przed widzami konstruktorzy.

Przed Ratuszem na Długim Targu stanęła brama w kształcie łuku triumfalnego z trzema przelotami. Z jej obu stron znajdowały się obrazy z wizerunkiem królewskiej pary. Od strony wschodniej przedstawiono Władysława IV, odrzucającego zaloty Junony, Wenus i Minery. Wzrok króla skierowany był w stronę portretu księżniczki Gonzagi, trzymanego przez Kupidyna. Od strony zachodniej zawieszono obraz przedstawiający zaślubiny Władysława IV z Ludwiką Marią w otoczeniu alegorii długowieczności i płodności.

Dodatkową dekoracją na trasie przejazdu księżniczki de Nevers były dwa obeliski ustawione w kształt bramy. Na cokołach oplecionych winoroślą i gałązkami oliwnymi ustawiono posągi Apollina i Diany, które miały symbolizować królewską parę.

Wjazd królowej Marii Ludwiki Gonzagi do Gdańska
Bartłomiej Milwitz, 1646

*Gdy mi polskie sprawy dokuczają jestem zdrowa,
a gdy te lepiej idą jest mi niedobrze.*

Podpowiedź:

Słowa skierowane w liście do przyjaciółki z Paryża

Władysław IV Waza
Peter Paul Rubens, ok. 1620

*Prędzej koronę utracę niż pozwolę metropolicie
prawosławnemu osiąść w Kijowie!*

Podpowiedź:

Odpowiedź na prośbę posłów kozackich o przywrócenie
ruskiej hierarchii w uznaniu za zasługi w potrzebie
chocimskiej w roku 1621

Jan II Kazimierz Waza
Daniel Schultz, 1659

*Zdradził mnie kanclerz, jak Judasz Chrystusa,
nie przez złość ani nienawiść.*

Podpowiedź:

Słowa skierowane do weneckiego posła o Jerzym Ossolińskim,
który był przeciwko planom wojny z Turkami

Maria Ludwika Gonzaga
Justus van Egmont, 1649

*Pójdzie Polska na rozszarpanie narodów. Kozak
i Moskal zagarną ludy językiem zbliżone do siebie
i nawet Wielkie Księstwo Litewskie sobie wezmą.
Wielkopolskę i Prusy Brandenburezyk zajmie,
a dom austriacki o Krakowie i Rusi pomyśli.*

Podpowiedź:

Prorocze słowa wygłoszone w 1661 roku i powtórzone
na sejmie abdykacyjnym w roku 1668

Zygmunt III Waza
Marcin Kober, ok. 1590

JAK KAPŁON UDAJE JARZĄBKĄ

Jak przygotować kapłona „octem nalanego żywcem”

Weźmi kapłona żywego, nalej mu lejkiem w gardło octu winnego, a zawiąż i zawieś przez godzin pięć.

Oskub pięknie, ochędoż, upiecz zwyczajnie albo nagotuj jako chcesz. Kapłon taki ma udawać jarząbka.

CO SĄDZĄ FRANCUZI O POLSKIEJ KUCHNI

Laboureur, dworzanin marszałkowej de Guebriant, przybyły w 1648 roku z Marią Ludwiką skarży się, iż potrawy polskie są tak ostre, że nie można ich jeść.

Choć wszystkie dania wyglądały pięknie, to po ich skosztowaniu Francuzi stracili apetyt, a Polacy wychwalali obfitość korzeni ...*wszystko prawie było wywarzone w szafranie i korzeniach.*

Przesadnie zdobiono półmiski oraz potrawy. Dworzanin opisuje pasztety „po większej części złocone” dekorowane figurami zwierząt, z których się składały, wiernie wyobrażone własnymi piórami lub sierścią odziane.

Naczynie w kształcie Orła Polskiego
z zastawy króla Jana Kazimierza
Augsburg, Heinrich Mannlich (czynny 1658–1698),
około 1666

Dubel prawie jak w filmie

CZY PIERWSZY „FILM DOKUMENTALNY” POWSTAŁ W XVII WIEKU?

Rolka sztokholmska to pas papieru o rozmiarach 16,09 m x 27 cm, na którym możemy podziwiać miniatury barwne, malowane gwaszem i akwarelą, połączane sceny ukazujące wjazd do Krakowa, Konstancji Austriaczki, drugiej żony Zygmunta III Wazy.

Było to nocą 4 grudnia 1605 roku, a „czas był szkaradny i słotny”. Droga ozdobiona bramami tryumfalnymi prowadziła ul. Floriańską do Rynku i ul. Grodzką na Wzgórze Wawelskie. W katedrze po północy odbyła się krótka msza i ucałowanie relikwiarza z głową Św. Stanisława. Król nakazał powtórzyć uroczysty ingres ponownie, już za dnia - 6 grudnia na podkrakowskich łąkach, przy strzelnicy za bramą Mikołajską. Po zaślubinach i koronacji Konstancji, tańce, zabawy i turnieje trwały tydzień i zakończyły je „maszkary” urządzone przez siostrę króla, Annę Wazównę.

Czarna karoca wioząca damy dworu Konstancji, a w niej ...kobieta z brodą.

To Helena Antonina z Liege, karlica która stała się atrakcją wawelskiego dworu.

Królowa Konstancja Austriaczka z rodziną – zgodnie z trendami mody damy ubrane są w czarne suknie i krezy. Królowa ma na sobie suknię z srebrzystego atłasu obsypaną klejnotami, koronkową krezę, czarny płaszczyk z złotymi galonami.

Król Zygmunt III w otoczeniu lokajów, paziów i halabardników

CZY KRÓLEWNA MOŻE BYĆ ZIELARKĄ I APTEKARKĄ?

Okazuje się, że tak. Anna Wazówna, siostra Zygmunta III, w swoim ogrodzie przy zamku w Golubiu hodo-
wała kwiaty i zioła lecznicze. Powstałe z nich wszelkie maści, wody i nalewki lecznicze przynosiły ulgę nie
tylko poddanym królowej, ale były też wysyłane na zaprzyjaźnione dwory europejskich władców.

Anna sprzedała nawet część swojej biżuterii, aby wes-
przeć wydanie w 1613 roku ilustrowanego „Zielnika”,
autorstwa Szymona Syreniusza, profesora Akademii Kra-
kowskiej.

Szymon Syreński (Syreniusz) (1540-1611)
„Zielnik”, karta tytułowa
wyd. Cracoviae 1613
źródło - Wikipedia

Szymon Syreński (Syreniusz) (1540-1611)
„Zielnik”

Drukarnia Bazylego Skalskiego, Kraków, 1613
Źródło - Wirtualne Muzea Małopolski,
zbiory Muzeum Farmacji Collegium Medicum UJ w Krakowie

Wazowie

Dynastia Wazów wywodzi się od Gustawa Wazy, który w roku 1523 objął tron szwedzki. Władca ten miał 11 dzieci, a jeden z jego synów – Jan król Finlandii, poślubił Katarzynę Jagiellonkę (córkę Zygmunta I Starego). Byli oni rodzicami Zygmunta, który jako Zygmunt III został królem Polski (1587) i wielkim księciem litewskim. Jego rządy zapoczątkowały 81 lat panowania dynastii Wazów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Zygmunt III Waza (1566-1632) – był „mężczyzną przystojnym z twarzy i urody, o szafirowych oczach, wysokim czole”. W obcowaniu z ludźmi uprzejmy, poważny i dostojny. Szybko zapomniał urazy, starał się dotrzymywać obietnic, dbał o maniery. Jako władca był sumienny, stanowczy i pracowity. Przez wychowanie w surowej dyscyplinie dworu szwedzkiego stał się zamknięty w sobie i głęboko religijny. Poza szwedzkim i polskim znał biegle łacinę, niemiecki, włoski i hiszpański. Zagłębiał tajniki alchemii i matematyki, miał duże uzdolnienia w zakresie malarstwa, snycerstwa, rzeźby i rysunku. Skonstruował skomplikowany i wymyślny zegar, który w darze przesłał papieżowi. Kolekcjonował obrazy, był mecenasem sztuki. Nie stronił od zabawy w doborowym towarzystwie. Z dwóch małżeństw z Anną Habsburżanką i Konstancją Austriaczką miał 12 dzieci, z których 6 dożyło wieku dojrzałego.

Władysław IV Waza (1596-1648) – syn Zygmunta III i Anny Habsburżanki. W niczym nie przypominał swojego ojca. Nie miał w sobie ojcowskiej powagi – lekkoduch, łatwo się spoufałał z ludźmi, hojny a nawet rozrzutny. Lubił polowania, swobodę, miłe towarzystwo, tańce i miłostki. Odziedziczył po ojcu zamiłowanie do sztuk plastycznych, śpiewu i był ogromnym miłośnikiem opery oraz baletu. Na swoim dworze wystawiał liczne opery, co skutkowało dużym uszczupleniem skarbcza. Sam wymyślał wzory sukien dla aktorek, decydował o składzie zespołów, a z obsługą techniczną przygotowywał efekty świetlne. Interesował się eksperymentami naukowymi z fizyki i techniki. Sprowadzał m.in. szkła do teleskopu od Galileusza. Z pierwszą żoną Cecylią Renatą miał troje dzieci – w tym Zygmunta Kazimierza, który zmarł w wieku 7 lat. Drugie małżeństwo, z Marią Ludwiką Gonzagą, było bezdzietne.

Jan Kazimierz (1609-1672) – syn Zygmunta III i Konstancji Austriaczki, był trzecim i ostatnim Wazą na polskim tronie. Nuncjusz papieski Visconti pisał, o nim: „ma temperament flegmatyczno-melancholiczny, wzrostu wysokiego, dość kształtnego, cery zbyt śniadej zeszpeconej śladami ospy”. Był świetnym tancerzem, myśliwym, jeźdźcem i szermierzem. Sekretarz królowej Des Noyers, świetny obserwator życia dworskiego, pisał, że król nie przeczytał w życiu żadnej książki do końca. W odróżnieniu od brata czuł pogardę do ludzi, a Polakom okazywał niechęć. W młodości nie był dopuszczany do spraw publicznych. Władysław chciał go ożenić z królową Krystyną, ale Szwedzi nie dopuścili do tego małżeństwa. Król lubił spędzać czas na hulankach w towarzystwie pięknych kobiet, karłów i małp. W 1637 roku zaferowano mu tu tytuł wicekróla Portugalii i naczelnego admirała floty. W 1637 roku, w drodze na Półwysep Pirenejski został na polecenie kardynała Richelieu aresztowany pod zarzutem szpiegowania. Wolność odzyskał w roku 1640, gdy Rzeczpospolita zadeklarowała swoją neutralność w wojnach toczonych przez Francję. Podczas podróży po Europie wstąpił do nowicjatu zakonu jezuitów i po dwóch latach wyniesiony został do godności kardynalskiej. Śmierć bratanka, a w 1648 roku brata Władysława IV, otworzyły mu drogę do polskiego tronu. Dzięki dyspensie papieskiej mógł poślubić bratową – królową Marię Ludwikę Gonzagę. Małżonków łączyło głębokie przywiązanie i uczucie. Królowa urodziła dwoje dzieci, które zmarły w niemowlęctwie. Posiadał w swoich zbiorach około 150 obrazów m. in. Rubensa, Cranacha, Rembrandta; bogate zbiory jubilerskie, złotnicze, ponad sto obić, duży księgozbiór. Śmierć żony była dla niego ciosem i stracił energię do królowania. Po abdykacji w roku 1668 wyjechał do Francji, gdzie zmarł w 1672 roku.

str. 3.

- zabawka ➤ <https://www.ebay.it/itm/02-02755-CREA-KIT-FATINA-BACCHETTA-MAGICA-ALI/322285641058?hash=item4b09b89d62:g:DI5AAOSwNRdX909c>
- śpiewający chłopiec ➤ <https://www.clipart.email/download/6711872.html#.XsQx9HN-FV4.link>
- alchemik ➤ <https://www.focus.pl/artykul/alchemia-w-pogoni-za-nieosiagalnym>
- paleta ➤ <https://static.epodreczniki.pl/portal/minimized/256xAxA/reader-files/book/P1D39rWkL/2/cover.jpg>

str. 4.

- Kolumna Zygmunta III Wazy, Warszawa ➤ <https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-225713>

str. 5.

- Zygmunt I Stary ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Zygmunt_I_Stary#/media/Plik:Zygmunt_I_Stary.jpg
- Bona Sforza ➤ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Bona_Sforza#/media/Plik:Kr%C3%B3lowa_Bona_\(drzeworyt\).jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Bona_Sforza#/media/Plik:Kr%C3%B3lowa_Bona_(drzeworyt).jpg)
- Anna Austriaczka ➤ https://s.twojahistoria.pl/uploads/2018/11/800px-Kober_Martin_-_Portrait_of_Anna_of_Austria_Queen_of_Poland.jpg
- Anna Maria Waza ➤ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Anna_Maria_Waz%C3%B3wna_\(polska_kr%C3%B3lewna\)#/media/Plik:Anna_Maria_Waza.JPG](https://pl.wikipedia.org/wiki/Anna_Maria_Waz%C3%B3wna_(polska_kr%C3%B3lewna)#/media/Plik:Anna_Maria_Waza.JPG)
- Anna Katarzyna Konstancja Waza ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Anna_Katarzyna_Konstancja#/media/Plik:Spilberg_Anne_Catherine_Constance_Vasa.jpg

str. 6.

- Władysław IV Waza ➤ https://www.wilanow-palac.pl/milusinscy_w_sukienkach_czyli_ubiory_chlopiece_w_xvii_w.html

str. 7.

- Maryna Mniszchówna ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Maryna_Mniszch%C3%B3wna#/media/Plik:Boguszowicz_Marina_Mniszech.jpg
- Ślub Mniszchówny z carem ➤ <https://dziennikpolski24.pl/nasza-historia-polka-na-carskim-tronie/ga/9098724/zd/16191638>

str. 8.

- Maryna Mniszchówna ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Maryna_Mniszch%C3%B3wna#/media/Plik:Boguszowicz_Marina_Mniszech.jpg

str. 9.

- Cecylia Renata Habsburżanka ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Cecylia_Renata_Habsbur%C5%BCanka#/media/Plik:Luycx_Cecilia_Renata_Habsburg.jpg
- Zygmunt Kazimierz Waza ➤ https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Zygmunt_Kazimierz_Waza.jpg

str. 10.

- Cecylia Renata Habsburżanka ➤ https://pl.m.wikipedia.org/wiki/Plik:Cecylia_Renata_Habsbur%C5%BCanka.JPG
- Ludwika Maria Gonzaga ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwika_Maria_Gonzaga#/media/Plik:Egmont_Marie_Louise_Gonzaga.png

str. 11.

- sawanna ➤ <https://zwierzetainformacje.pl/przystosowanie-akacji-do-zycia-na-sawannie/>
- Ludwika Maria Gonzaga ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwika_Maria_Gonzaga#/media/Plik:Justus_van_Egmont,_Portret_Marii_Ludwiki_Gonzagi,_przysz%C5%82ej_kr%C3%B3lowej_Polski.jpg

str. 12.

- Ludwika Maria Gonzaga ➤ <https://vads.ac.uk/large.php?uid=89241&pos=0>
- Maria Kazimiera Sobieska ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Kazimiera_d%20%80%99Arquien#/media/Plik:Mariakasimira1641-2.jpg
- obraz alegoryczny ➤ <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2017/02/16/to-byl-najgorszy-ze-wszystkich-wladcow-polski-mamy-na-to-dowody/>

str. 13.

- brama tryumfalna ➤ <https://www.gdanskstrefa.com/kiedys-witano-krolowa-naszym-grodzie/>

str. 15.

- Jan II Kazimierz ➤ https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_II_Kazimierz_Waza#/media/Plik:Daniel_Schultz_-_Portret_kr%C3%B3la_Jana_II_Kazimierza_Wazy.jpg
- Ludwika Maria Gonzaga ➤ https://www.wikiwand.com/pl/Ludwika_Maria_Gonzaga

str. 17.

- Rolka sztokholmska ➤ <https://www.zamek-krolewski.pl/zwiedzanie/archiwum-wystaw-czasowych/krol-sie-zeni>

str. 19.

- Zielnik ➤ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Szymon_Syrenski-Zielnik_1613.gif
- książka ➤ <https://malopolskatogo.pl/archiwum/artykuly/159/gospodarzom-mamkom-paniom-pannom>

1. S. Ochman-Staniszevska, „Dynastia Wazów w Polsce”
2. B. Fabiani, „Na dworze Wazów w Warszawie”, Warszawa 1998
3. B. Fabiani, „Gawędy o sztuce”, Warszawa 2013
4. „Królowie elekcyjni. Leksykon biograficzny. Pod redakcją Ireny Kaniewskiej”, Kraków 1997
5. L. Podhorecki, „Wazowie w Polsce”, Warszawa 1985
6. J. Besala, „Najstynniejsze miłości polskich królów”, Warszawa 2009
7. M. Możdyńska-Nawotka, „O modach i strojach”, Wrocław 2002
8. K. Bockenheim, „Przy polskim stole”, Wrocław 2003
9. „Rolka wazowska. Wjazd królowej Konstancji do Krakowa w roku 1605”
Wystawa lipiec-wrzesień 1996, Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki

Zadanie 1

Kryza – marszczony kołnierz z cienkiej tkaniny

Pies – symbol ułożenie

Ryzy – specjalne szelki do nauki chodzenia

Kieł zwierzęcia – amulet

Zadanie 2

Należy zaznaczyć: śpiewającego chłopca, alchemika, paletę z farbami

Zadanie 3

1. Mąż Bony Sforzy to ZYGMUNT I STARY
2. Mąż Katarzyny Jagiellonki to JAN III WAZA
3. Druga żona Zygmunta III Wazy to KONSTANCJA HABSBURŻANKA (po lewej)
4. Pierwsza żona Zygmunta III Wazy to ANNA HABSBURŻANKA (po prawej)
5. Synem Zygmunta III Wazy i Konstancji Habsburżanki był JAN II KAZIMIERZ WAZA (po lewej)
6. Synem Zygmunta III Wazy i Anny Habsburżanki był WŁADYSŁAW IV WAZA (po prawej)

Zadanie 4

1. FAŁSZ – starsza była Anna Austriaczka
2. PRAWDA
3. FAŁSZ – synem Zygmunta III Wazy i Konstancji był Jan II Kazimierz
4. PRAWDA
5. PRAWDA

Zadanie 5

1. 1611 / 2. 5 / 3. 3

Zadanie 6

Hasło: SAWANTKA

Zadanie 7

Cytat 1 – Maria Ludwika Gonzaga

Cytat 2 – Zygmunt III Waza

Cytat 3 – Władysław IV Waza

Cytat 4 – Jan II Kazimierz Waza

Opracowanie: Tomasz Korban, Małgorzata Kamińska, Aleksandra Rajchel
wolontariusze, studenci Instytutu Historii, Uniwersytet Jagielloński

Koncepcja i nadzór merytoryczny: Bożena Litewka, Robert Adamczak
Dział Oświatowy Zamku Królewskiego na Wawelu

Opracowanie graficzne i skład: Renata Paszkowska-Kwiątek
Dział Komunikacji Społecznej Zamku Królewskiego na Wawelu